

(Fra Universitetets Psykiatriske Klinik).

Om Bestemmelse af Aandssvaghedens Grader, særlig ved de saak. „Intelligensprøver“, og Betydningen af saadanne Bestemmelser for Retsplejen¹⁾.

AF AUGUST WIMMER.

Det foreliggende Æmne har ikke alene en meget stor praktisk Betydning, saaledes jo netop i Retsplejen, men det rummer ogsaa meget interessante videnskabelige og metodologiske Problemer, der stadig er stærkt diskuterede indenfor psykiatriske og kriminalistiske Kredse.

Det nære Forhold mellem Aandssvaghed og Kriminalitet er en velkendt Ting, ligesaa at Retsmyndighederne i udstrakt Grad gør Brug af den psykiatriske Sagkundskab i deres Valg af Repræssalier overfor aandssvage Lovovertrædere. Blandt 1577 Observander paa Kommunehospitalets 6. Afdl. i Aarene 1905—1932 incl. var saaledes de 440, d. v. s. omtrent 27 $\frac{0}{0}$, Aandssvage. Statistiker fra mange Lande viser ogsaa tydelig den store Procent Aandssvage mellem Lovovertræderne. En engelsk Kommission til Undersøgelse af hele Aandssvaghedsspørgsmaalet angiver, at 10 $\frac{0}{0}$ af de Aandssvage en eller flere Gange gør sig skyldige i Lovovertrædelser (cit. Tredgold²⁾). Blandt mandlige Fanger i vore danske Straffeanstalter fandt G. E. Schröder

¹⁾ Foredrag ved Fællesmødet af »Viborg Lægeselskab« og »Juridisk Selskab for Viborg Amt«, Viborg 6. April 1934.

²⁾ Tredgold: Mental Deficiency, London 1929.

mellem 8 og 11 0/0 Aandssvage¹⁾, og i Oslo fandt Dahlström et lignende Tal mellem unge Forbrydere²⁾. Af 608 Fanger i Sing-Sing naaede 28 0/0 ikke op over et 12-Aars Barns Intelligensstandpunkt. Aandssvaghedens Betydning for Kriminaliteten understreges ogsaa derved, at Kriminaliteten her ofte sætter meget tidligt ind, i en Undersøgelse herhjemme fra (Thybjerg-Hansen) for Drengene med 13.—14., for Piger med 15.—16. Aar, ikke sjældent endda tidligere. En Undersøgelse, der i sin Tid foranstaltedes af Dansk Kriminalistforening, gav c. 27 0/0 Aandssvage blandt de undersøgte Værgeraadsbørn³⁾. Og den aandssvage Lovovertræder recidiverer overordentlig hyppigt, homologt eller maaske oftere heterologt (og ikke sjældent med sværere Lovovertrædelser). Af 674 engelske Aandssvage havde de 469, d. v. s. 68 0/0, været dømt tidligere (ialt med 3296 Domme); én Kvinde havde været dømt 144 Gange (for Drukkenskab og Erhverv ved Utugt). Ved en Undersøgelse af vore Værgeraadsbørns videre Skæbne fandt jeg for de Aandssvage 28 0/0 mere eller mindre kæntrade ude i det frie Liv, 35 0/0 med et mindre godt Resultat⁴⁾.

Disse sidste Tal — der let lader sig supplere med mange lignende fra mange Lande — viser tillige, hvor ringe Virkning tidligere Tidens strafmæssige Behandling havde paa den aandssvage Lovovertræder. Og vor nye Straffelov har da ogsaa paa dette Punkt knæsat Princippet: Tilpasning af Samfundets Repressalier overfor Lovovertræderen efter hans sjælelige Særart.

Efter vor nugældende Straffelovs § 16 er Aandssvage »i højere Grad« straffri. Resten af de aandssvage Lovovertræ-

1) »Psykiatrisk Undersøgelse af Mandfanger o. s. v.«, I, Kbhvn. 1917.

2) Studier over unge Fanger, I. Kristiania 1922.

3) Smlgn. mit Foredrag ved Dansk Kriminalistforenings Aarsmøde 1909: »De sjæleligt abnorme blandt Værgeraadsbørnene«.

4) Smlgn. mit Foredrag: »Vore Værgeraadsbørns videre Skæbne«, Forhdl. Dansk Kriminalistfor. 1929.

dere falder da ind under § 17, hvor Underspørgsmaalet rejser sig: Egnede til Paavirkning gennem Straf (event. i Særanstalt) eller ej? Besvares Spørgsmaalet benægtende, vil der, alt efter Tilfældets Art, kunne blive Tale om »Forholdsregler« efter § 70, saaledes som der ogsaa kan blive det overfor de efter § 16 frifundne Aandssvage.

Straffeloven gør saaledes ret fine Distinktioner mellem aandssvage Lovovertrædere, Distinktioner, der selvsagt kun vil være mulige paa Grundlag af den psykiatriske Undersøgelse af den paagældende Lovovertræder. Og Spørgsmaalet bliver da, om Psykiateren er i Stand til med tilstrækkelig Sikkerhed at bestemme de forskellige Grader af Aandssvaghed.

Ved Aandssvaghed (Oligofreni) forstaar Psykiatrien medfødte (event. nedarvede) eller i tidligste Barnealdr opstaaede sjælelige Defektiltstande, hvis Hovedsymptom er Forstandsmangler, af forskellig Art og Styrke. Men ved Siden heraf findes der oftest Brist i Følelses-, Drifts- og Handlingslivet, et Forhold, der f. Ex. ogsaa i Retsplejen til faar den største Betydning; herom mere senere.

Erkendelsen af Aandssvagheden fordrer da først og fremmest en Bestemmelse af det paagældende Individets intellektuelle Standpunkt. Til den Ende har man igennem lange Tider benyttet en Række Intelligensprøveskemaer, der sammenstiller en Række Enkeltprover til Undersøgelse af Opmærksomheden, Opfattelsesevnen, Indprentningsevnen og Hukommelsen — herunder ogsaa Skolekundskaber, almindelig »social« Viden (»Livsviden«), men først og fremmest Prover for den paagældende Persons aandelige Selvarbejde: konkrete og mere abstrakte Begreber, Tankegang, Skelneevne, Dommekraft, Omtanke, Kombinationsevne, Fantasi, moralske og etiske Forestillinger, Interesser, Ønskemaal, Idealer o. s. v. De forskellige Enkeltprover er oftest valgte efter Forsøg med normale Personer. At man ved saadanne Undersøgelser alene faar »Stikprover«

paa den paagældende Persons intellektuelle Indhold og Arbejdsmaade, er selvsagt, ligesaa at Vurderingen maa komme til at bero paa det samlede Resultat af Proven, medens selv grov Svigten overfor en enkelt eller enkelte af Prøverne i adskillige Tilfælde kan være ganske irrelevant. Bl. a. fordi Prøverne jo ingenlunde er ligebetydende m. H. t. Intelligensbestemmelsen. Vi ved saaledes alle, at f. Ex. mangelfulde Skolekundskaber meget ofte intet direkte har at gøre med den egentlige Intelligens. I det hele bliver det afgørende mange Gange ikke, hvad den paagældende Person svarer paa de forskellige Spørgsmaal o. s. v., men hvorledes han svarer eller løser den stillede Opgave. Dette kan ikke noksom understreges, i Forbindelse med det alt sagte, at Facit af Intelligensprøverne faaes ved den samlede og sammenholdende Vurdering af alle den undersøgte Persons Reaktionen.

Omfanget (og Arten af) Intelligensdefekterne varierer nu selvsagt hos de Aandssvage fra Individ til Individ. Og fra gammel Tid har man da ogsaa talt om forskellige Grader (Grupper) af Aandssvaghed: 1) Idiotien, 2) Imbecilliteten, 3) Debiliteten — naturligvis med jævne Overgange.

Som Middel til at foretage denne Gruppering har man i Tidernes Løb benyttet forskellige Kriterier: Talens Udvikling (Esquirol), Opmærksomhedens Forhold (Sollier), Individets Modtagelighed for Oplæring, o. lign. Men det er selvfølgelig, at en Gradering efter den Aandssvages almindelige Svigten i intellektuel Henseende er mere metodologisk korrekt end Bedømmelsen ud fra mere specielle Brist. De mere all round Intelligensprøver, som jeg omtalte for lidt siden, tillader nu vel ogsaa et kvantitativt Skøn, den erfarne Psykiater eller Aandssvagelege vil ud fra dem noglunde være i Stand til at placere en undersøgt Aandssvag i en af de tre nævnte Grupper. Men det lader sig ikke bestride, at den subjektive Vurdering her kommer til at spille en større Rolle end ønskeligt i videnskabelig Forsk-

ning. Det laa derfor nær, at søge en mere exakt Maalestok, helst naturligvis én, der kunde udtrykkes i Tal.

Her sætter da *Binet & Simon* ind med deres »standardiserede« Intelligensprover. Sammenligningen mellem en Aandssvags Intelligensstandpunkt og Forstandsudviklingen hos mindreaarige Børn er jo ret nærliggende. Ud fra Undersøgelser paa normale Børn mente *Binet & Simon* nu at kunne opstille en Række mere eller mindre enkle Tests, i Reglen 5 for hvert Alderstrin, som det normale Barn gennemgaaende er i Stand til at klare. Udfaldet af Proven vil da direkte give Barnets »Intelligensalder« (IA). Og anvendte paa svagtbegavede Børn eller Aandssvage skal disse Tests da kunne udtrykke, hvor mange Aar det paagældende Individ er tilbage i »Intelligensalder« for det normale jævnaldrende. Lad mig illustrere med et Exempel: En 18-aarig Person klarede alle Proverne for 10-Aars Alderen, 3 af Proverne for 11. Aar, 2 af dem for 12. Aar og derefter ikke flere. Hver klarer Prøve giver 1 Point, og 5 Point gælder for 1 Aar. Personens Intelligensalder bliver da 11 Aar. Efter *Binet-Simon* o. a. skulde Idioten aldrig naa ud over 3.—4. IA, den imbecile ikke over 7.—8. IA,, den debile ikke over 12. IA. Efter *Terman* og *W. Stern's* Forslag regner man nu oftest med den saakaldte Intelligenskvotient (IQ), dvs. Forholdet mellem den fundne Intelligensalder og den undersøgte Persons Levealder (LA), idet man dog ikke gaar højere op med denne end det 16. Aar (*Terman*), da der efter den Tid angivelig ikke sker nogen væsentlig Væxt af den mentale Alder; herom dog mere senere. I vort Exempel vilde vi da faa

$$IQ = \frac{IA}{LA} = \frac{11}{16} = c. 0.69;$$

for at undgaa at regne med Decimaler, multiplicerer man i Reglen dette Tal med 100; vor attenaarige Aandssvage faar da IQ 69.

Ad denne Vej skulde man saaledes rent aritmetisk kunne afgrænse de forskellige Styrkegrader af Aandssvaghed,

f. Ex. med de herhjemme anvendte Grænseværdier for IQ saaledes:

IQ 0—30 = Idioti	} Aandssvaghed (Oligofreni)
IQ 30—55 = Imbecilitet	
IQ 54—75 = Debilitet	

IQ 75—90 betegner den undersøgte Person som »Sinke«; det intellektuelt normalt begavede Barns IQ ligger mellem 90 og 100 (eller derover for »overbegavede« Born).

Alt dette ser jo meget »exakt« ud; men det kan ikke skjules, at der fra sagkyndig Side er blevet ovet endog meget skrap Kritik af de Binet-Simon'ske Undersøgelsesmetoder.

Den Binet-Simon'ske Testrække er jo unægtelig ogsaa meget forenklet, og en Udenforstaaende vil muligvis ogsaa staa lidt uforstaaende overfor det Forhold, at en Persons Intelligensalder »skulde kunne bedømmes efter hans Reaktionen paa 10—20 Tests«. Det kan ogsaa diskuteres, om de anvendte Tests er saa vidt jævnyrdige til Bestemmelsen af Personens intellektuelle Standard, at de simpelthen kan »adderes«, som ovenfor beskrevet. Nogle af de anvendte Tests har vist hellerikke meget at gøre med den egentlige Intelligens og kan klares med lidt Skolelærdom, Vaneassociationer o. lign. Og andre, for Intelligensbestemmelsen vigtige Enkeltprøver (der findes i de ikke-standardiserede Intelligensskemaer) mangler i den Binet-Simon'ske Testserie, helt eller i hvert Fald paa visse Intelligensstadier (Ziehen)¹⁾. De Binet-Simon'ske Prøver giver i og for sig alene Oplysninger om den undersøgte Persons formale Reaktionen — plus eller minus, ikke umiddelbart om den Maade, hvorpaa Personen er naaet til Resultatet, dvs. om hans intimere aandelige Arbejdsmaade; her maa de da suppleres med den kliniske Iagttagelse; jeg kommer strax tilbage til dette meget vigtige Punkt. De Binet-Simon'ske

¹⁾ Prinzipien d. Methoden der Intelligenzprüfung. Berlin 1923.

Tests oplyser da intel om Barnets Individualitet (Homburger)¹⁾, og det er jo netop den, det kommer an paa at faa fat i. Paa Forhaand maa det jo ogsaa synes mindre sandsynligt, at Intelligensen paa den Maade er en »maalelig« Størrelse, at den skulde kunne indfanges i Tal eller generelle Formler (Homburger, Strohmayer)²⁾.

Men hertil kommer som en anden, mere væsentlig Indvending mod Anvendelsen af den Binet-Simon'ske Fremgangsmaade som absolut Bestemmelse af Aandssvaghedens Grad, at det ingeniunde kan udelukkes, at vi her sammenligner Ting, der ikke er kongruente: Thi den Aandssvage er ikke blot en »Dværg« i intellektuel Henseende, men først og fremmest en »Krøbling« (Scholz). Den Variation m. H. t. til indbyrdes Forhold mellem Forstandslivets forskellige Sider, som vi allerede ser hos det normale Barn, outreres og karikeres hos den Aandssvage, ofte i de stærkeste Grader, saa relativt uskadte Egne af Forstandslivet kan støde op til Defekter af groveste Art. Aandssvagheden er ikke i alle Tilfælde en jævnt fordelt Intelligensbrist, den er ofte »udvælgende«, saa man har talt om »partiel Aandssvaghed«. Og for mange praktiske Formaal, ikke mindst for Retsplejen, bliver disse elektive Brist ofte det mest afgørende. Og her oplyser Binet-Simon's Tests intel om det, det kommer an paa (Tredgold).

Det er ydeligere et stort Spørgsmaal, om i det hele de for Børn udarbejdede Tests med virkeligt Udbytte lader sig anvende overfor voksne Personer, herunder ogsaa de Aandssvage. Selv om den Aandssvage er bremset m. H. t. sjælelig Udvikling og Modning, kan det dog ikke paa Forhaand udelukkes, at hans senere Aars Liv og Erfaringer kan have givet hans intellektuelle Arbejdsmaade en anden Farvning, end da han endnu var i Barnealderen og dermed bedre kunde sammenlignes med det normale Barn.

¹⁾ Psychopathologie d. Kindesalters. Berlin 1926.

²⁾ »Schwachsinnzustände«, Bumke's Handb. d. Geisteskrankht. Bd. 10, Berlin 1928.

Oprindelig var da de Binet-Simon'ske Tests ogsaa alene udarbejdede for Børn fra 3.—13. Aar. Og adskillige Forfattere advarer derfor ogsaa mod at bruge dem overfor Personer paa højere Alderstrin (W. Stern, Stertz, Ragn. Vogt, Evensen o. a.).

Den ukritiske Anvendelse af standardiserede Intelligensprøver — være sig de originale Binet-Simon'ske eller de »reviderende« (Bobertag, Termann o. s. v.) — kan da føre til endog set grove Fejlskøn om en Persons intellektuelle Standpunkt. »Dylike metoder hava så att säga för vida maskor, och de genomsläppa en mängd imponerabilita, vilka för en uppfattning av den personliga Kapaciteten särskilt i rättsmedicinska frågor äro av vikt« (Bror Gadelius)¹⁾.

I adskillige Tilfælde — og netop overfor Aandssvage — vil endelig en nøjere Bestemmelse af den praktiske Intelligens have nok saa stor Betydning som de Oplysninger, om den mere formale Intelligens, som de Binet-Simon'ske Tests kan give. Og man har derfor ogsaa søgt at supplere disse med mere »praktiske Tests« (Healy, Porteus o. a.).

Men trods alle Forbehold overfor de standardiserende Intelligensprøver vilde det være forkert at frakende dem en — undertiden ikke helt ringe — Værdi som ét Middel til at bestemme en Persons Intelligensstandpunkt. Den fremragende Kender af Barnealderens Psykopatologi, Hamburger, træffer vist det rigtige med følgende Udtalelse²⁾: »Man soll sich eine Intelligenzprüfung immer als einen Teil einer psychologisch-psychiatrischen Gesamtorientierung vorstellen, welcher an der geeigneten Stelle eingeschoben wird und selbst wieder für die Gewinnung des Gesamtbildes nutzbar gemacht werden kann. . . . . Es ist eben grundsätzlich unmöglich, bei Kindern mit Begabungsmängeln ohne Kenntnis ihres persönlichen Wesens auf

1) »Det mänskliga själslivet«, Bd. 4, Stockholm 1924.

2) Udhævelserne af mig.

Grund von Testprüfungen allein ein zuverlässiges Urteil zu erlangen.«

I mit lille Arbejde om »Psykiatrisk-neurologiske Undersøgelsermetoder« (1917) fremhævede jeg da ogsaa, at »Intelligensundersøgelsen« — i hvilken Form den saa end foretages — altid maa suppleres med et videregaaende klinisk-psykologisk Skøn over den paagældende Persons intellektuelle Standpunkt. Vi naaer dette f. Ex. gennem mere indgaaende Samtaler med ham om forskellige Æmner, ved at iagttage hans daglige Færden, hans Forhold overfor Omgivelserne, hans Reaktionen, Interesser, Beskæftigelser o. s. v. Men især maa vi betragte hans hele Adfærd Livet igennem. For mange let Aandssvage gælder Bleuler's Ord: »Der einzig massgebende Prüfstein ist eigentlich das Leben«¹⁾. Vi mærker os, hvorledes den Aandssvage er naaet gennem Livet, hans Forhold i visse Situationer, der stillede Fordringer til hans Dømmekraft, Forudseenhed, Initiativ, til hans sjælelige Selvstændighed, ogsaa — og ikke mindst — til hans moralske Følelser og Principer. Hans rent ydre Præstationer (Skolegang, Examinering, Forhold i Læretiden, opnaaede Stillinger, økonomiske Resultater o. s. v.) tillader os ogsaa, naar de sammenholdes med hans »Kaar« — sociale Oprindelse og Milieu, Opdragelse, Chancer o. s. v. — at danne os et Skøn over hans sjælelige Indhold og Arbejdsmetode.

Men Erkendelsen af Aandssvagheden er endnu ikke givet med Paavisningen af Intelligensdefekter. Aandssvagheden skyldes sygelige Forandringer i Hjærnen, og Diagnosen faar derfor sin endelige Underbygning ved Paavisningen af Intelligensdefektens Aarsager (Arv, Sygdomme o. s. v.), dens legemlige Ledsagesymptomer som f. Ex. Forstyrrelser i den fysiologiske Udvikling, legemlige Misdannelser, neurologiske, endokrine o. a. Sygdomstegn af forskellig Art o. s. v.

Udfaldet af de specielle Intelligensprover maa saaledes

¹⁾ Lehrb. d. Psychiatrie, Berlin 1916.

ses paa Baggrund af det paagældende Individts hele Livshistorie og hele biologiske Opbygning. Og i Virkeligheden sker dette jo ogsaa i gode retspsykiatriske Observationserklæringer, og ogsaa i Erklæringer fra Aandssvagelæger, hvor »Intelligenskvotienten« ofte kommer næsten mest som en lille Fjer i Hatten. Selvfølgelig er nemlig selv den mest glødende »Binetist« klar over, at med Intelligensbestemmelsen kun en Del og socialt set ofte den mindre væsentlige Del af en aandssvag Persons sjælelige Opbygning og Reaktionsmaade er bestemt¹⁾.

Allerede tidligere har jeg fremhævet, at de med den Aandssvages Intelligensdefekt saa ofte sideløbende Forstyrrelser i Følelses-, Handlings- og Driftsliv, mange Gange faar større Betydning for hans Forhold i Livet end selve Intelligensdefekterne. Desværre lader disse saa betydningsfulde Brist sig ikke — eller kun meget ufuldkomment — undersøge experimentelt. I de ikke-standardiserede Intelligensprøver indgaar vel som nævnt en Række Spørgsmaal, der søger at udforske den undersøgte Persons Følelsesliv, hans moralske Indstilling, karakterologiske Ejendommeligheder o. s. v. Men ved disse Prøver faar vi naturligvis først og fremmest Oplysning om Personens teoretiske Begreber. Om disse har en adækvat Følelsesbaggrund og en adækvat Virkning i hans Handlingsliv, maa oftest sluttes ad anden Vej, bl. a. gennem den førnævnte Totalbetragtning af hans Forhold gennem Livet.

Beklageligt nok! Thi denne Del af »Inventaroptagelsen« over Aandssvage er selvsagt ganske overordentlig vigtig i Praxis, saaledes ikke mindst for Retsplejen.

De Aandssvages antisociale eller kriminelle Handlinger er nemlig allerøftest dobbeltbestemte — gennem et Sammenspil mellem en positiv Faktor — det abnorme Følelses- og Driftsliv — og en mere negativ — Forstands-

1) Smlgn. ogsaa Louis Vervaeck: Journ. belge de neur. & de psych. 34: 169 (1934).

manglerne. Disse sidste repræsenterer alleroftest alene de mangelfulde eller hurtig overvundne Bræmsninger overfor Følelsexplosionen eller den uheldige driftsmæssige Tilskyndelse. Som Cyril Burt udtrykker det: »Of itself, mere lack of intelligence can scarcely furnish a motive for wrongdoing«¹⁾.

Det er derfor næppe nogen Tilfældighed, naar af mine 440 aandssvage Observander de 77 havde begaaet Kønforbrydelser²⁾, de 23 Ildspaaættelse og de 27 Voldsforbrydelser. I disse Tilfælde ligger det klart nok, at en Følelses-Driftsbølge ganske har revet de defekte intellektuelle (moralske) Bræmsninger overende. Men ogsaa hos talrige af mine aandssvage Tyve har jeg set, hvorledes Tyverierne, trods klar »Indsigt« i Handlingens Utilladelighed o. s. v., tegnede sig med en organisk Impuls' blinde Uimodstaaelighed — ikke sjældent rettet mod Genstande, der ingen virkelig Værdi havde for den paagældende. Og det maa strax tilføjes, at dette Forhold ikke først og fremmest karakteriserer de højere Grader af Aandssvaghed — Imbecilliteten, men at det træffes ligesaa hyppigt hos de lettere Aandssvage — de Debile.

Det vil da forstaas, at Omfanget af Intelligensdefekterne (»Intelligenskvotienten«) i overordentlig mange Tilfælde kun tør faa en relativ Værdi ved Valget af de legale Forholdsregler overfor den aandssvage Lovovertræder. Valget maa hvile paa et »flerdimensionalt« Skøn over den paagældende Person.

Straffelovens § 16 taler altsaa om Aandssvage »i højere Grad«. At vi uden Toven vil betegne Idioten — som Retsplejen forøvrigt faar meget lidt at gøre med — som »aandssvag i højere Grad«, er selvsagt. Og ganske generelt vil vi ogsaa kunne henføre den Aandssvage med Intelligenskvotient under 55 under § 16, alene paa Grund af hans stærke

¹⁾ The young delinquent. London 1925.

²⁾ De aandssvage Kønforbrydere udgjorde 24 % af alle Observander med Kønforbrydelser.

Intelligensmangler og uanset moralske eller karakterologiske Brist. I disse Tilfælde vil da »Intelligenskvotienten« — om den da er bestemt rigtigt! — i og for sig være nok for Retsmyndighederne — i hvert Fald til Afgørelsen af Spørgsmaalet: Straf eller ikke?

Aandssvage, som vi med Binet-Simon's eller andre Intelligensprover, bestemmer som Debile (Intelligenskvotient 55—75) vil i Reglen falde ind under § 17. Og her vil da Spørgsmaalet rejse sig: Er de egnede til Paavirkning gennem Straf eller ej? Her kan en ukritisk Forliden sig paa »Intelligenskvotienten« føre til uheldige Fejlgreb. Den let Aandssvages Egnethed til Paavirkning gennem Straf tør nemlig absolut ikke siges at være ligefrem proportional med hans Intelligensudvikling resp. Intelligenskvotienten. Her ser vi i mange Tilfælde af hans hele Forhistorie, af hans Reaktionsmaade overfor de Forhold han har været ude for, af hans sociale Fiasco, tidligere Lovovertrædelser o. s. v., at hans Intelligensudvikling i Virkeligheden er lavere end »Intelligenskvotienten« afspejler det¹⁾, og at han m. H. t. social Tilpasningsevne endda kan staa under visse »skikkelige« Imbecile med en vis »praktisk« Intelligens. Ja, sideløbende moralske eller karakterologiske Brist i Forbindelse med de intellektuelle kan af og til give et saadant Billede af mental Underlødighed, at man — uanset Intelligenskvotienten — næsten havde mest Lyst til at tale om »Aandssvaghed i højere Grad«. Retslægeraadet har i adskillige Tilfælde »slaaet igennem« en Intelligenskvotient, kvalificeret Personen som aandssvag i højere Grad og anbefalet Aandssvageforsorg.

Sagen har ikke blot teoretisk Interesse. Thi det maa jo erindres, at Spørgsmaalet om, hvorvidt der overfor en Debil skal anvendes Straf eller ej, i sidste Instans afhænger af Dommerens Skøn; og her kan en »Intelligenskvotient«

¹⁾ I hvert Fald om man ved »Intelligens« først og fremmest forstaar Eynen til at udnytte Bevidsthedskapitalen paa »fornuftig« og produktiv Maade.

meget vel komme til at virke fascinerende ved sin tilsyneladende »Exakthed«, og gøre Dommeren mindre lydhør overfor en event. lægelig Henstilling om Strafuægnethed og f. Ex. Aandssvageforsorg i Stedet for Straf.

Men jeg skal nu strax tilføje, at en saadan Dissens dog vist ikke altfor hyppig vil komme til at foreligge, i hvert Fald ikke, naar den nye Straffelovs Grundtanker har arbejdet sig rigtig ind hos Dommere og Retslægerne. Og naturligvis vil det gælde for det store Flertal af de let Aandssvage (Debile) Lovovertrædere, at de ikke paa Forhaand tør betegnes som uegnede til Paavirkning gennem Straf, men at man maa forsøge, om de ikke vil kunne »tage Lære« af Straffen og ogsaa paa anden Maade pacificeres under Strafafsoningen. Og denne vil gennemgaaende kunne ske under de almindelige Former¹⁾. Kun hvor der tillige foreligger udtalt Tilbojelhed til voldsomme Affektexplosioner eller f. Ex. meget stærk Impulsivitet (herunder ogsaa sexuel), maa man, uanset Graden af Intelligensdefekten, overveje Nødvendigheden af Strafafsoning i f. Ex. Psykopatfængsel²⁾.

Men — og dette er et meget vigtigt Forbehold! — disse generelle Direktiver gælder først og fremmest for de ældre Debile. Hvor vi faar at gøre med de talrige unge, let aandssvage Lovbrydere i Pubertetsalderen, har man fra lægelig Side (herhjemme særlig Overlæge Nørvig) plæderet stærkt for den Tanke, at man overfor disse Personer, der intellektuelt ikke behøver at være særlig medtagne og som teoretisk ikke tør stemples som uegnede til Paavirkning gennem Straf, dog hellere end at idømme dem en, ofte kortvarig Frihedsstraf for derefter at slippe dem ud i

1) Overfor lidt mere udtalt Debilitet vil man vel være lidt tilbageholdende med Anvendelse af Ungdomsfængsel ud fra Frygten for, at den paagældende ikke vil kunne opnaa den Grad af aandelig Udvikling, der er Forudsætningen for Anvendelsen af § 41.

2) Se yderligere min Afhdl. »Vore retspsykiatriske Opgaver under den nye Straffelov. II.«, Ugeskr. f. Læger, 1933, No. 41 og 42.

Samfundet til »nye Æventyr og Farter«, i adskillige Tilfælde skulde anbringe dem for en Tid paa en Aandssvageanstalt, indtil den Pubertetsuro, der oftest er den væsentligste og i Princippet forbigaaende Aarsag til deres Kriminalitet (»Pubertetskriminalitet«), var bruset af, medens samtidig deres jævnlige saa defekte faglige Uddannelse var blevet udbygget og dermed deres sociale Muligheder forbedrede. Og overfor adskillige »Sinker«, med Intelligenskvotient i Nærheden af de Debiles, kunde man ogsaa ofte ønske Straf erstattet med vort Aandssvagevæsens ypperlige pædagogiske Behandling.

Endelig vil der være en Rest af i lettere Grad aandssvage, hvor man vist — uanset en Intelligenskvotient, der maaske er ret skikkelig — paa Forhaand vil opgive Forsøget med egentlig Straf og søge til andre Midler for at pacificere dem. Det er de Debile, hvis Adfærd, derunder ogsaa deres Lovovertrædelser, saa ganske afgjort skyldes deres massive moralske eller karakterologiske Brist. Der vil vel her sjældnere blive Tale om Førstegangsforbrydere, ganske overvejende derimod om Personer, der allerede har adskillige Straffe paa Bagen eller er vandret gennem den ene Opdragelsesanstalt efter den anden, uden at deres mentelle Mangler er blevne vurderede rigtigt, og som baade paa disse Steder og ude i Livet har røbet grove moralske Defekter, absolut asocial eller antisocial Indstilling, indgroet Hang til Lovovertrædelser, ikke sjældent af den uhyggeligste Art, total Mangel paa tilstrækkelige Bræmsninger overfor et overvættets reagerende Følelsesliv eller animalske Drifter (f. Ex. sexuelle), eller som har vist en dybtgaaende Karakterslaphed, en overalt og altid bristende Evne til social Selvføring, en uhyre Letforforthed af Mennesker og ydre Forhold — alt resulterende i atter og atter genkommende Lovovertrædelser og en total Upaavirkethed af de dem alt overgaaede Straffe eller andre Forholdsregler, hvormed man har søgt at pacificere dem.

Her vil Spørgsmaalet om Anvendelse af Sikkerheds-

foranstaltninger efter § 70 allerøftest melde sig paa samme Maade som overfor de Aandssvage i højere Grad, som henførtes under § 16. Det drejer sig som just sagt allerøftest om Recidivister, og den retspsykiatriske Erfaring om denne Art Aandssvage -- af højere eller lavere Grad -- nøder i de fleste Tilfælde til at stille deres kriminelle Horoskop ret mørkt.

Men naturligvis bliver der ogsaa her Brug for en Nuancering, hvor Kriterierne maa søges dels i Lovbrydernes mentelle make up, dels i Arten af hans Lovovertrædelser. Man vil saaledes meget vel kunne tænke sig, at man selv overfor en imbecil Person, men af den ellers »skikkelige« Type, hvis Smaaforbrydelser, f. Ex. Tyverier, Betleri o. lign., først og fremmest er udsprungne af hans uheldige Kaar, af Kammeraters Forledelse o. s. v., vil kunne nøjes — i hvert Fald forsøgsvis — med Anbringelse under tilstrækkeligt Tilsyn, i Hjemmet, kontrolleret Familiepleje o. s. v. Jeg har endog nogle Gange set Aandssvage, der i Virkeligheden var asexuelle, men hvor Kammerater havde lokket dem til at begaa forskellige uheldige seksuelle Praktiker, den ene Gang Coitusforsøg med mindreaarig Pige. I saadanne Tilfælde kommer Recidivfaren — og dermed Nødvendigheden af Sikkerhedsforanstaltninger af alvorligere Art — mindre til at ligge hos den paagældende Aandssvage selv, mere i det Milieu, hvori han i Fremtiden skal leve.

Den uovervindelige ravneagtige Rapsetrang, som man ser hos adskillige Aandssvage, sværere Sexualforbrydelser, Brandstiftelser, massive Voldshandlinger vil vel i de fleste Tilfælde lægge Anvendelsen af Forvaring nær. Overfor Sexualforbrydelser og Brandstiftelser vil det afgørende i mange Tilfælde ikke blive, om det drejer sig om den første eller om et Mangefold af saadanne Lovovertrædelser; mere bestemmende bliver den nøje Udredning af de kriminogene Mekanismer i det enkelte Tilfælde, de abnorme biologiske Kræfter, der ligger bag Lovovertrædelserne. »Pubertetskriminaliteten« er her øftest »farlig«, selv om den vel ikke tør

siges altid at være det. Her vil Dommer og Retspsykiater vist oftest kunne mødes i Enighed om, at »Hensynet til Retssikkerheden« kræver Forvaring.

Teoretisk skulde det naturligste Forvaringssted for en Aandssvag jo være Aandssvageanstalten. Og hvor der er Tale om Aandssvaghed i højere Grad, er dette selvsagt. Ogsaa en stor Del af de i lettere Grad Aandssvage vil bedst kunne anbringes paa Aandssvageanstalterne, hvis hele Ramme af Overvaagen, Oplæring, Disciplinering og medicinsk Behandling erfaringsmæssig virker saa godt paa dem. Let Debile med mestbetydende emotionelle (moraliske) og karakterologiske Brist vil man vel i nogle Tilfælde anbringe i Psykopatforvaringsanstalten. Thi det er ubestrideligt berettiget, naar man fra Aandssvagevæsenets Side klager over, at disse i ganske let Grad Aandssvage alligevel er »begavede« nok til at virke som Smittekilde og Uroscentrer for deres mindre-begavede Kammerater paa Aandssvageanstalten. Paa den anden Side er de desværre ogsaa kløgtige nok eller aandelig uselvstændige nok til, hvor de er sammen med moralsk degenererede Psykopater, at tage ved Lære paa meget uheldig Vis. Det Spørgsmaal diskuteres da ogsaa, om man ved Aandssvageanstalterne skulde oprette særlige Afdelinger for denne Slags debile Lovovertrædere.

Lad mig saa endelig tilføje, at en Del debile Lovovertrædere erfaringsmæssig til sidst havner paa Fattiggaaarde, i Arbejdshuse o. s. v. Blandt saadanne Vaneforbrydere — Bettlere, Smaatyve, Vagabonder — har Undersøgelser fra mange Lande vist et betydeligt Antal let Aandssvage.¹⁾ Og jeg kan ikke se, at der skulde være noget i Vejen for at anbringe saadanne — under Tilsyn og en vis Disciplin ofte ret harmløse og letledede Fyre — i Arbejdshus.

Til sidst skal jeg endnu nævne, at der vel nok i nogle Tilfælde vil være Anledning til Anbringelse af en debil

¹⁾ Litt. se min Afhdl. »Det almindelige Forhold mellem Lovovertrædelser og sjælelig Abnormitet«, Ugeskr. f. Læger, 1927, Nr. 16.

Aandssvag til Afvænning i Drankerhjem efter § 73. Bortset fra, at den mere lejlighedsvis Alkoholpaavirkethed — Beruselsen — ofte nok er den udløsende Aarsag til Aandssvages Lovovertrædelse, saa bliver ogsaa et vist Antal aandssvage kroniske Alkolister; Af Kraepelin's Aandssvage var omtrent 40 % drikfældige. Herhjemme har jeg dog ikke paa langt nær saa hyppig truffet Kombinationen: Aandssvaghed-kronisk Alkoholisme. Men i en Del Tilfælde forekommer den dog og i en saadan Form, at den Aandssvages Lovovertrædelser tydelig nok løber nogenlunde parallelt med hans Drikkeri, medens han i mindre alkoholmættet Tilstand kan være skikkelig og brugbar indenfor Samfundet. At derimod et Alkoholtillhold efter § 72 Stk. 1 ofte vil forfejle sin Virkning netop paa Aandssvage, tiltrænger intet Bevis.

Jeg skal nu slutte og haaber, at min Fremstilling af disse vigtige Spørgsmaal ikke er blevet altfor uoverskuelig. Hvis saa er Tilfældet, tør jeg maaske søge nogen Undskyldning deri, at det altid er vanskeligt at samle under generelle Synspunkter Kendsgerninger, der i den Grad har det individuelle Præg, som Tilfældet er med de menneskelige Sjælsytringer. Ogsaa, at det er lidt af en halsløs Gerning at ville give generelle Direktiver for den retslige og retspsykiatriske Praxis paa Omraader, hvor Midlerne er saa nye og uprøvede som adskillige af vor nye Straffelovs strafmæssige og »andre« Forholdsregler overfor den sjæleligt abnorme Lovovertræder. Som det er sagt saa mange Gange i den senere Tid — fra juridisk som for psykiatrisk Side —: Her gælder det uden forudfattede Meninger og til gensidig Belæring at mødes i et Fællesarbejde.
